

בהם הבושת, ואם בעל בת הדיוטות — שבושתה מועט — אף הוא משלם חמשים סלעים וכולל בתוכם את הבושת!?

ובהכרח שהבושת משתלם בפני עצמו והכל לפי המבייש והמתבייש, וכשם שהבושת משתלם בפני עצמו כך גם הפגם.

אמר ליה אביי: אי הכי, אף גבי שור שהרג את העבד — שחייב בעל השור לשלם לאדוני העבד כסף שלשים סלעים הקצובים בתורה —

נמי יאמרו: אם הרג השור עבד נוקב מרגליות — ששויו רב — משלם בעל השור על העבד שלשים סלעים, ואם הרג השור עבד עושה מעשה מחט — שאינו מ-ב שוה אלא מעט — אף הוא משלם שלשים סלעים, והיכן הוא החילוק שביניהם!?

והרי אצל עבד אכן כך הוא הדין, שעל כל עבד משלם בעל השור אותו שיעור קצוב, ואם כן יש לך לומר גם בקנס דאונס ומפתה. ואכתי תיקשי: ואימא: חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי!?

אלא אמר רבי זירא, טעם אחר להכריח שלא היתה כוונת התורה לכולל את הבושת והפגם בשיעור שקצבה התורה:

בשוק, כמה היתה יפה קודם שנבעלה בהיותה בתולה, וכמה היא יפה אחר שנבעלה, ובגמרא מפרש למה פחת ערכה להמכר לשפחה על ידי שנעשית בעולה.

הקנס שוה בכל אדם ובכל אשה, והוא: חמשים סלעים.

ובל חיוב ממוין שיש לו קצבה מן התורה וכמו קנס של אונס ומפתה שהוא קצוב חמשים סלעים, הרי הוא שוה בכל אדם.

גמרא:

מקשה הגמרא על עיקר חיובבושת ופגם באונס ומפתה:

ואימא: חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי, שמא כשאמרה התורה לשלם חמשים סלעים, כבר כללה התורה בסכום זה את הבושת והפגם, ואינו חוב נוסף עליהם! (12)

אמר רבי זירא: אי אפשר שיהיו דמי הבושת שוין בכל הנשים ונכללים בחמשים סלעים הקצובים לכל אשה, כי השומעים יתמהו ויאמרו:

היתכן, שאם בעל בת מלכים — שבושתה מרובה — משלם חמשים סלעים שכולל

ומתוך דבריהם מתבאר שהם חלוקים עוד ביסוד חיוב בושת, הדרמב"ם סובר שיסוד חיוב בושת הוא לאב, ולכן שמין לפי האב, ואילו הרמ"ה סובר שחיוב בושת הוא לאשה אלא שהאב זוכה ממנה, ולכן שמין באשה, [על פי הגר"ח הובא ב"משכנות הרועים" אות תתיג].
12. לכאורה היה לגמרא להקשות כן על המשנה לעיל לט א "המפתה נותן שלשה דברים והאונס

ארבעה, המפתה נותן בושת ופגם וקנס, מוסיף עליו אונס שנותן את הצער", הרי שנותן בושת ופגם מלבד הקנס, ותיקשי: ואימא וכו'!?

וכתב ליישב ב"שיטה מקובצת" "משום דאיכא לפרושי דאין הכי נמי דחמשים סלעים מכל מילי קאמר, אלא דהאונס מוסיף הצער על החמשים שקלים, נמצא דחמשים שקלים דמפתה היינו דמי בושת ופגם וקנס, והאונס מוסיף על

שהרי אם תאמר שלכל הבתולות משלמים שיעור שוה, נמצא שאילו באו עליה שנים: האחד בא עליה כדרכה, והאחר בא עליה תחילה שלא כדרכה⁽¹⁾ ועדיין היא בתולה ביחס לביאה כדרכה —

יאמרו: מי שבעל אשה שלימה לגמרי [בין מכדרכה ובין משלא כדרכה] משלם חמשים ואף שבושתה רב, ואף זה השני שבעל פגומה [שכבר נבעלה שלא כדרכה] משלם חמשים, ואף שבושתה מועט משל שלימה לגמרי; וכי אפשר שלא יהא שום חילוק

ביניהם! ?⁽²⁾

אלא ודאי שהחילוק ביניהם הוא בשיעור הבושת המשתלם חוץ מן הקנס לפי חשיבותה של האשה, וכשם שהבושת משתלם בפני עצמו כך גם הפגם משתלם בפני עצמו.⁽³⁾

אמר ליה אבוי לרבי זירא:

אי הכי, גבי עבד נמי יאמרו: על עבד בריא משלם שלשים, ועל עבד מוכה שחין⁽⁴⁾ נמי שלשים; וכי אפשר שלא יהא שום חילוק ביניהם!

הני דמי צער".

ומבואר מדבריו, שאף לפי קושיית הגמרא, רק בושת ופגם אינו משלם מעבר לקנס, אבל צער באנוסה הרי הוא משלם, וטעמו, משום שאי אפשר שיהיה הצער שאותו משלם רק האונס — כלול בחמשים הסלעים אותם משלם גם המפתה.

1. כתבו התוספות שהיה צריך לומר: אחד שלא כדרכה ואחד כדרכה, שהרי זה שבא שלא כדרכה בא עליה תחילה, אלא שכן דרך הש"ס שאינו חושש לזה.

2. נתבאר על פי לשון רש"י בערכין טו א שכתב: אילו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה, תחילה, ואחר כך בא עליה זה כדרכה דאכתי הויא בתולה ואית לה קנס, ויאמרו: זה [כלומר: השני] שבעל פגומה דליכא בושת כולי האי יהיב חמשים סלעים, ואילו בעל בתולה שלימה [ובתוספות בערכין שם ציטטו את רש"י "ואילו בעל בתולה שלימה דעלמא] לא יהיב נמי אלא חמשים; ומבואר ד"בעל שלימה" לא קאי על הראשון מבין השנים שזכרו [שבא עליה שלא כדרכה], אלא על שאר ביאות של שלימה.

ואולם פשטות הגמרא היא, יאמרו: הראשון שבעל בעילה שלא כדרכה את השלימה משלם

חמשים, ואף השני שבעל את הפגומה משלם חמשים, דהיינו שבוועלי השלימה והפגומה הם אותם שנים שזכרו.

וכתבו בתוספות הרא"ש כאן ובתוספות בערכין טו א לפרש דעת רש"י שלא פירש כפשוטו, דהוא משום שהוא סובר שאין חייבים קנס על בעילה שלא כדרכה, ובתוספות הרא"ש דקדק כן גם מן הסוגיא עצמה, שאם תמצי לומר כפשוטו, למה אמרו שבא עליה השני כדרכה, היה לגמרא לומר שבאו עליה שנים שלא כדרכה, ראה שם, וראה גם בריטב"א.

ואולם בשיטה מקובצת הביא בשם הרא"ש בערכין ביאור אחר: ד"להגדיל התמהון פירש רש"י ז"ל בתולה דעלמא, דלגבי הך ראשון שבעל שלא כדרכה אינו כל כך תימא, שגם פגם השני שהשיר בתוליה מרובה", וראה עוד שם.

3. הסוגיא טעונה ביאור, דמאי שנא שעל הכרח זה אין לשאול כפי ששאלה הגמרא על ההכרח הקודם! ? וראה מה שכתב בזה ב"שיטה מקובצת" בד"ה אלא אמר רבי זירא.

4. כתב רש"י בערכין טו א "מוכה שחין, דהוי פגום דומיא דנבעלה שלא כדרכה".

עונה הגמרא: כי אמר קרא בענין הפרת נדרים שהאב מיפר: "בנעוריה בית אביה", ומשמע שבימי נעוריה בבית אביה היא אף לענין שכל שבח נעוריה הוא לאביה, ובכלל שבח נעורים אף הבושת והפגם.

הגמרא תמהה על הכלל שאנו באים ללמוד מהמקרא הזה, שכל שבח נעורים הוא לאביה:

ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב: מנין שמעשה הבת בקטנותה ונערותה הוא לאביה?

שנאמר: "וכי ימכור איש את בתו לאמה", ולכך הוקשה בתו לאמה כדי ללמד: מה אמה מעשה ידיה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה.

ואם כדבריך שכל שבח נעורים לאביה הוא — למה לי מקרא מיוחד למעשה ידיה שהן של אב, והרי אף הן שבח נעורים הן, ותיפוק ליה מ"בנעוריה בית אביה"?!?

אלא מוכח מדברי רב הונא בשם רב, דההיא קרא "בנעוריה בית אביה" בהפרת נדרים בלבד הוא דכתיב, שלענין זה ברשות אביה היא ולא לענין שבח נעורים.

וכי תימא מה בכך דבהפרת נדרים הוא דכתיב, והרי מכל מקום נילף מיניה לכל שבח נעורים שיהיה לאביה מהפרת נדרים,

אלא אמר אביו, מכאן יש לך ללמוד שאין הבושת והפגם כלולים בשיעור שקצבה התורה:

ומשום דאמר קרא בפרשת אונס: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה" —

ומדהוצרך הכתוב לומר "תחת אשר עינה" משמע שבא הכתוב לומר: הני חמשים כסף הן תחת אשר עינה⁽⁵⁾, מכלל דאיכא עוד בושת ופגם שאינם משום עינוי, שהרי ישנן אף בשאר חובלים.⁽⁶⁾

רבא אמר מקור אחר שאין הבושת והפגם בכלל חמשים הכסף:

משום דאמר קרא: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף", ולכך אמרה התורה "השוכב עמה" כדי ללמד:

עבור הנאת שכיבה בלבד הוא משלם חמשים, מכלל דאיכא עוד תשלום שלא עבור הנאת שכיבה, והיינו הבושת והפגם, שאינם משתלמים עבור הנאת השכיבה אלא כשאר חובלים.

מוסיפה הגמרא ושואלת שאלה נוספת בענין הבושת והפגם:

מנין שהבושת והפגם ניתן אף הוא לאביה, ואימא: לדידה, ושמא לבת הוא נותן את אלו!?

5. שכתב "תחת אשר עינה גבי חמשים כסף כתיב", משמע שהוא פשוטו של מקרא.

6. נתבאר על פי רש"י כאן; ובערכין טו א כתב: "משמע הני חמשים כסף יתן בשביל קנס העינוי,

5. אין זה פשוטו של מקרא שיהיה החמשים כסף תחת העינוי, אלא על "ולו תהיה לאשה" שהוא דין רק באונס ולא במפתה הוא שאמר הכתוב "תחת אשר עינה" והיינו תחת מה שאנסה שהוא עינוי; ומיהו מלשון רש"י כאן

ולמה באמת הוצרכנו למקרא מיוחד במעשה ידיה שהן של אב!?

ממונא דהיינו כל שבח נעורים **מאיסורא** דהיינו הפרת נדרים **לא ילפינן**, [אין לומדים ממון מאיסור!]

וכי תימא מכל מקום **נילף** לכל שבח נעורים שהוא לאביה **מקנסא** של אונס ומפתה שהוא לאביה —

ממונא מקנסא לא ילפינן, אין לומדים ממון מקנס!

ומכח קושיא זו מדברי רב הונא, חוזרת בה

הגמרא מן המקור הקודם שבושת ופגם הוא לאביה, ומפרשת:

אלא באמת לא מן הכתוב נלמד שהבושת והפגם הוא לאביה, אלא **מסתברא דאביה** **הוי** הבושת והפגם, שהרי בידו לביישה בבושת בעילה, ולפוגמה בפגם בעילה —

דהרי **אי בעי** האב [אם היה רוצה האב] הוה **מסר לה** לבתו **למנוול ומוכה שחין** (7) לקדשה בבאה, שהרי האב זכאי בבתו לקדשה בבאה.

והיות ואם היה רוצה האב היה יכול ליטול ממון מן המנוול או מוכה השחין כדי

ומדאיצטריך למיכתב הכי מכלל דמיחייב מילי אחרונייתא כגון בושת ופגם דלאו קנסא דעינוי נינהו, דבלא עינוי נמי איכא בושת ופגם היינו נזק, ששוה פחות מבתחילה".

7. א. בפשוטו נראה, שלא נזכר "מנוול ומוכה שחין" אלא משום הבושת, שכשהאב נותנה לסתם אדם אינו מביישה, אבל לענין פגם שהוא מה שעשאה בעולה אין צריך "מנוול ומוכה שחין", אלא שבידו לקדשה לכל אדם בבאה, וכשנפגמה הרי הפסידו.

ואולם בתוספות הרא"ש מבואר אף לענין פגם שיש חילוק בין מנוול ומוכה שחין לאחרים מפני שהוא נותן קידושין גדולים, ויש הפסד בדבר; וכן נראה מלשון רש"י בקדושין ג ב "דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה דהווי לה **בושת ופגם**", [וראה לשון רש"י לקמן מו ב ד"ה שייך בה].

ב. ועוד נראה בפשוטו, שההפסד לענין בושת הוא משום שעשאו כשבא עליה "זלזלה ולא יקפצו עליה תובעין", וכלשון רש"י בקדושין שם [דהווי לה בושת ופגם, ואנס זה שבא עליה

מחסר ממון זה שזלזלה ולא יקפצו עליה תובעין], והיינו שאין אנו דנים לענין בושת על מה שעשאה בעולה, דזה אינו שייך לבושת שביישה, אלא עצם הדבר שבא עליה בזנות ביישה בזה וזלזלה, ומשום הכי לא יקפצו עליה תובעין, אבל לענין פגם, ההפסד הוא שיותר יתנו ממון לקדש אשה בתולה בבאה מלקדש בעולה בבאה, ומאחר שעשאה בעולה הרי הפסידה הפרש זה, ואולם לשון רש"י בקדושין שם לא משמע כן.

ג. פשוטו לשון רש"י שכתב: "וכיון דבידו ליטול ממון לפוגמה ולביישה בושה זו, השתא אפסדיה האי דפגמה", משמע שהבושת ופגם ניתן לאב משום הפסד ממון זה; וזה דבר מתודש, שהרי כלפי האב אין זה נקרא "בושת" אלא נזק שהפסיד ממון זה, והרי אנו דנים על תשלום "בושת".

ואולם לשון הגמרא לקמן מו ב הוא [לפי גירסת רש"י] "שאני בושת ופגם דאביה נמי שייך בה", ובקדושין ג ב "דאביה נמי שייך בגוייהו", ולפי גירסת הראשונים בקדושין שם "שאני בושת ופגם דאביה נמי אית ליה צערא

אלא כך שמין את הפגם: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בעולה לשפחה שאינה בעולה כשהוא קונה אותה כדי להשיאה לעבדו.⁽⁸⁾

ועדיין תמהה הגמרא: ולעבדו נמי מאי נפקא ליה מינה, מה איכפת לו לאדון אם בתולה היא השפחה או בעולה היא, והרי כל עיקר קנייתו אותה היא כדי שיהיו לו ולדות ממנה, וכך יפה הבעולה כמו הבתולה?!

ומפרשת הגמרא: אין אנו דנין על קניית שפחה להשיאה לעבד בעלמא שכל מטרת האדון בקנייתו הוא כדי להרבות לו ולדות שיהיו עבדיו —

אלא בעבד שיש לו לרבו קורת רוח הימנו היות וזהיר הוא בעבודתו, ורוצה האדון יותר בשפחה בתולה כדי להנאותו ולהטעים לו טעם בתולה.⁽⁹⁾

לביישה ולפוגמה, נמצא שהבועל הפסיד אותו ממון זה, ולכן חייב הוא לשלם אותו לאב.

שנינו במשנה: פגם, רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת כמה היתה יפה וכמה היא יפה:

חיבי שיימינן לה, כיצד שמין את הפגם הזה?

אמר אבהו דשמואל: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה לשמשו, והיינו, שעל הבועל לשלם את הפרש המחיר בין שפחה בתולה לבעולה כשהיא נקנית כדי שתשמשנו.

תמהה הגמרא: שפחה בעולה לשמשו?!

וכי מאי נפקא ליה מינה, מה איכפת לו לקונה שפחה כדי לשמשו אם בתולה היא השפחה או בעולה היא?!

בענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמת, והא דנקט "שפחה" אורחא דמילתא נקט, שאין דרך להשיא לעבדו בת מלכים.

9. א. אף נזק המשתלם בשאר חובלים, השומא היא על ידי ש"רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה" כמבואר בריש פרק החובל; ואולם אין סיבת השומא בעבד או בשפחה — לפי שיטת רש"י — שוה בנוק שבשאר חובלים לפגם שבנערה.

דבשאר חובלים סיבת השומא בעבד הוא משום שזה עצמו סיבת חיוב התשלומין, וכמו שכתב רש"י שם בד"ה וכמה הוא יפה "שהרי הזיקו והפסידו ממון זה, שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי".

בגוייהו", [ראה רמב"ן שם], מכל זה משמע, שאין כוונת הגמרא לומר שמגיע הבושת והפגם לאב ומשום שכאלו ביישוהו ופגמוהו, אלא דזה סברא של חז"ל שהיות וגם לו יש צער או הפסד מזה, ממילא זיכתה התורה את הבושת והפגם שלה לאביה.

והריטב"א כתב כאן: דאי בעי מסר וכו', פירש רש"י ז"ל שיכול לפוגמה ולביישה בבעילה, וכיון דכן הא ודאי פגם ובושת זה זכי ליה רחמנא, ולא הזכיר כלל ענין הפסד הממון של האב.

8. הקשו התוספות: תימא דמה שומא היא זו, וכי אשה חשובה אינה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הניסת לעבד?!

ויש לומר, דכל אשה שמין לפי מה שהיא

מתניתין:

גמרא:

כל מקום שיש מכר, כלומר: כל בת שאביה יכול למוכרה לאמה עבריה, דהיינו כשהיא קטנה — אין לו⁽¹⁰⁾ לאביה בה קנס שאין קנס לקטנה.

וכל מקום שיש לאביה בה קנס דהיינו כשהיא נערה, אין לאביה בה מכר לאמה!⁽¹¹⁾

ומפרשת המשנה:

בת קטנה יש לה מכר לאמה, ואין לה קנס.

ואילו בת נערה יש לה קנס, ואין לה מכר לאמה.⁽¹²⁾

ואילו הבת הבוגרת אין לה לא מכר לאמה, ולא קנס.

אמר רב יהודה אמר רב:

זו ששנינו: אין קנס במקום מכר דהיינו לקטנה — דברי רבי מאיר היא, אבל חכמים אומרים: יש לה קנס במקום מכר.

דתניא: קטנה מבת יום אחד ועד שתביא שתי שערות, יש לה מכר ואין לה קנס, משתביא שתי שערות עד שתיבגר יש לה קנס ואין לה מכר, דברי רבי מאיר.

שהיה רבי מאיר אומר:

כל מקום שיש מכר אין קנס, וכל מקום שיש קנס אין מכר!

וחכמים אומרים: קטנה מבת שלש שנים

11. דתניא: יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה, אמרת קל וחומר, מכורה כבר יוצאה עכשיו, [שהרי הנכרת כשהיא קטנה יוצאת בסמיני נערות], שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר, רש"י.

ולא הוצרך רש"י להביא ברייתא זו אלא לפרש את לשון המשנה "ואין לה מכר", דמשמע שלא חלה המכירה כלל, ואת זה אנו לומדים מקל וחומר, אבל גם בלי הק"ו היתה היא יוצאת, אלא שהיתה "מכורה ויוצאה", כמבואר בערכין כט ב.

12. הראשונים נחלקו, אם נערה שאין לה מכר היינו דוקא על ידי אביה, אבל היא מוכרת את עצמה, או שאין אשה נמכרת על ידי עצמה כלל, הובאה מחלוקתם במנחת חינוך מצוה מב אות

אבל בנערה אין סיבת חיוב התשלומין משום שהפסידו ממון זה שהיה יכול למכור את בתו לאדון הרוצה שפחה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו, שזה הרי אין שייך אלא בשפחה כנענית, שקנויה היא לאדון למוסרה לעבדו, אבל אמה עבריה אינה מסורה לאדונה לתת אותה לאשה ואפילו לעבדו העברי; ובהכרח שאין זה אלא שומא בעלמא, ויסוד החיוב הוא כמו שכתב רש"י לעיל, משום שהיה ביד אביה לפוגמה על ידי ששיאנה, וזה הפסידה ממון זה.

ב. ב"אילת השחר" לעיל לב א, דקדק מלשון הגמרא שאמרו "להשיאה" לעבדו, שאין שמין כמה היה נותן האדון בין שפחה בתולה לבעולה כדי שתלין אצל עבדו, וראה שם שביאר הטעם בזה.

10. על פי גירסת רש"י.

אזל אמרה קמיה דרב שימי בר אשי הלך וחזר על הדברים בפני רב שימי בר אשי.

אמר ליה רב שימי בר אשי:

אתון אחא מתניתו לה [אתם שונים את דברי ריש לקיש המחלק בין "נערה" מלא ל"נער" חסר לענין קטנה, על קנס של אונס ומפתה] —

ואילו אנן, אחא מתנינן לה [אנחנו שונים את דברי ריש לקיש על הענין הבא]:

אמר ריש לקיש:

א. הבועל את אשתו הנערה ביאה ראשונה והוציא עליה שם רע שלא מצא לה בתולים, וגם אומר שחקר על הדבר ומצא עדים שזינתה תחתיו כשהיתה מאורסה, והלך האב והביא עדים והזימו את עדי הבעל, הרי הבעל חייב מלקות וקנס ומאה כסף; ואם נמצא הדבר אמת הרי הנערה שזינתה כשהיא מאורסה — בסקילה.

ב. אבל המוציא שם רע על אשתו הקטנה, הרי זה פטור מתשלום קנס, שנאמר בפרשת מוציא שם רע: "וענשו אותו מאה כסף וגו' ונתנו לאבי הנערה", "נערה" מלא דיבר הכתוב, ומלמד: נערה ולא קטנה.

מתקוף לה רב אדא בר אהבה על דברי ריש לקיש בענין מוציא שם רע:

ויום אחד שהיא נעשית ראויה לביאה ואין בתוליה חוזרין⁽¹³⁾ ועד שתיבגר יש לה קנס!

מקשה הגמרא על לשון הברייתא בדברי חכמים "קטנה וכו' יש לה קנס", וכי קנס אין אכן יש לקטנה, אבל מכר לא! ? והרי מקרא מלא הוא "וכי ימכור איש את בתו לאמה" ?

ומשנינן: אימא: אף קנס יש לקטנה במקום מכר, ומשתביא שתי שערות עד שתיבגר יש לה קנס ואין לה מכר, [ומבת יום אחד ועד שלש שנים ויום אחד, יש לה מכר ואין לה קנס].

אמר רב חסדא: מאי טעמא דרבי מאיר שאין קנס לקטנה?

כי אמר קרא בפרשת קנס של אונס: "ולו תהיה לאשה" הרי שבמהרה עצמה [שיש בידה להקנות עצמה לאישות] הכתוב מדבר, והיינו גדולה ולא קטנה שאינה יכולה לקדש את עצמה.⁽¹⁴⁾

ורבנן החולקים על רבי מאיר מה טעמם שהם חולקים עליו?!

אמר ביאר ריש לקיש, כי אמר קרא בכל הפרשה של אונס: "נער" חסר ה"א בסוף התיבה, כדי ללמד: אפילו קטנה במשמע.

שמעיה — שמע את ביאורו של ריש לקיש — רב פפא בריה דרב חנן מבי כלוחית [שם מקום] —

ללמוד אלא על ולו תהיה לאשה", ומנין לנו למעט עיקר קנס מכח זה! ? וראה מה שכתב שם.

יח בנדמ"ח.

13. רש"י.

14. בקובץ שעורים תמה: הרי מזה אין לנו

מתניתין:

א. אדם המודה בחיוב ממון המוטל עליו מא-א הרי הוא חייב לשלם [הודאת בעל דין כמאה עדים דמי], והוא נלמד מן הכתוב [שמות כא ח]: "אשר יאמר כי הוא זה". ואילו המודה בחיוב קנס [קודם שהעמידוהו בדין וחיבוהו לשלם את הקנס] הרי הוא פטור [מודה בקנס פטור], שנאמר בפרשת כפל שהוא קנס [שם]: "אשר ירשיעון אלהים [בית דין]", ולמעט בא הכתוב "פרט למרשיע את עצמו".

ב. כפל שחייב בו הגנב, מורכב מקרן שהוא ממון ומן הכפל שהוא קנס; טבח או מכר הגנב, הרי הוא מוסיף שנים לשה או שלשה לשור, והם קנס.

ג. תשלומי הבעלים על נזקי שורם — חיוב ממון הוא, וכן כופר שחייבים הבעלים לשלם כשהרג שורם את הנפש — חיוב ממון הוא; (1)

אבל כשהרג שורם את העבד ונתחייבו בעליו לשלם שלשים שקל לאדוני העבד — חיוב זה קנס הוא.

כי מדברי ריש לקיש יש ללמוד, דטעמא דכתב רחמנא "נערה" מלא אנו יודעים שאינו חייב על הקטנה, הא לאו הכי אלא היה נכתב "נער" חסר הוה אמינא: אפילו על הקטנה הוא חייב.

והא כתיב בפרשת מוציא שם רע: "ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה, והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוח" —

וקטנה הרי לאו בת עונשין היא, וממילא משמע שלא דיברה כל הפרשה אלא בנערה ולא בקטנה! (15)

ואם כן לא היה צריך הכתוב לכתוב "נערה" מלא כדי למעט את הקטנה!

ומשינין: אלא כך הוא שאמר ריש לקיש: לפיכך כתבה התורה במוציא שם רע "נערה" מלא, לא ללמד על עצמו יצא, שממילא נדע כן כיון דהקטנה אינה בת עונשין, אלא כדי ללמד:

כאן במוציא שם רע שנכתב מלא אינו חייב אלא על הנערה, הא כל מקום שנאמר "נער" חסר אפילו קטנה במושמוע.

כתבו, שאין זה כלל בכל מקום, ודוקא במוציא שם רע אומרים כן, היות וסברא הוא שפטור, כי פתוי קטנה אונס הוא, והרי זה כאילו מוציא שם רע על הנערה שנאנסה תחתיו, דלא מחייב, וראה עוד בריטב"א.

1. ראה רש"י במשנה, ובמה שנתבאר בהערות לקמן.

15. אין כוונת הגמרא לומר שלא חייבה התורה "מוציא שם רע" אלא משום שבא לגרום לה מיתה, ולכן המוציא שם רע על הקטנה פטור מן הקנס, שהרי מוכח מגמרא בסנהדרין [ח ב] שאין סיבת חיובו של מוציא שם רע משום שרצה להורגה, תוספות.

ובעיקר הלימוד, כתבו בתירוץ אחד, כי מאחר שהפרשה מדברת בנערה, בהכרח שכל מה שנאמר בה הוא בנערה דוקא; ובתירוץ שני